

З вірою у перемогу

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ
АКТИВНОГО НАВЧАННЯ
НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Дидактичні основи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів	6
1.1. Методи активного навчання як психолого-педагогічна проблема	6
1.2. Методи активного навчання: характеристика основних понять проблеми	9
Розділ 2. Використання методів активного навчання на уроках англійської мови ...	14
2.1. Загальна характеристика досвіду використання методів активного навчання на уроках англійської мови	14
2.1.1. Роль дидактичної гри в процесі навчання іноземної мови	16
2.1.2. Застосування методу проектів під час вивчення англійської мови	19
2.1.3. Дискусія як метод оптимізації при вивченні іноземних мов.....	22
2.2. Авторські пропозиції та їх результативність	24
Висновки	29
Список використаної літератури	31
Додатки.....	33

ВСТУП

Актуальність дослідження. Процес реформування освіти в Україні актуалізував і проблеми змін в теоретичних основах вивчення іноземних мов у загальноосвітніх школах. Нові пошуки і застосування вже наявного досвіду мають місце безпосередньо на практиці. Так, в поурочних планах учителів, крім традиційного переліку намічених видів роботи, тепер часто зустрічаємо важливі додаткові заходи, наприклад, щодо повідомлення учням нової інформації, розвитку в них логічного досвіду тощо. Спостерігається значне розширення змісту цих планів. Зокрема, широко застосовуються, крім загальновизнаних, і нетрадиційні форми та методи навчання: ігри, конкурси, вікторини, змагання, круглі столи, презентації тощо.

Отож, методи активного навчання, серед яких провідну роль покликані відіграти навчально-педагогічні ігри, дають змогу учням ґрунтовніше засвоювати знання, формувати уміння і навички шляхом залучення їх до інтенсивної пізнавальної діяльності.

Безперечно, за умов зростаючої індивідуалізації навчання, прагнення вчителів урізноманітнити діяльність учнів на уроках іноземної мови, активізувати пізнавальний інтерес, формувати особистість дитини самостійною, ініціативною та творчою, дотримуючись основних вимог педагогіки та психології, є актуальним. У цьому плані саме методи активного навчання допомагають відшукати можливості ефективної взаємодії педагога та учнів, забезпечують мимовільне запам'ятовування мовного матеріалу і формування міцних навичок усного й писемного мовлення, підсилюють мотивацію вивчення іноземної мови.

Психолого-педагогічні особливості та навчальні можливості методів активного навчання, інтерес учнів до них зумовлює необхідність широко включати їх у навчальний процес у середній школі.

Однак існує низка суперечностей щодо впровадження методів активного навчання у дидактичний процес:

- між необхідністю впровадження інноваційних технологій і методик у навчальний процес середньої школи та стереотипним підходом вчителів до використання традиційних методів навчання;
- між необхідністю активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів та слабким обґрунтуванням психологічних механізмів самонавчання;
- між складністю використання методів активного навчання та спроможністю вчителів до їх впровадження.

Для розв'язання цих суперечностей вагомий внесок здійснили науковці Н. Ахметов, А. Богуш, О. Газман, А. Деркач, І. Зимня, А. Капська, Г. Китайгородська, П. Підласий, О. Савченко, Є. Смірнов, П. Щербань, Т. Шкваріна, та інші. Проблема використання методів активного навчання на уроках іноземної мови займалися Л. Грицюк, А. Деркач, С. Шмаков, С. Щербак, П. Щербань.

Методи активного навчання, зокрема творчі ігри соціального характеру були провідними у педагогічній діяльності А. Макаренка, В. Сухомлинського, В. Терського, Ш. Амонашвілі. Сучасні науковці, зокрема О. Газман, В. Караковський, О. Савченко, В. Підласий, П. Щербань, С. Шмаков та інші теж вважають методи активного навчання одними з ефективних методів та форм виховання творчих, всебічно розвинених особистостей, озброєних необхідними вміннями та навичками для подальшої самостійної, ініціативної та продуктивної навчальної діяльності.

Об'єкт дослідження — методи активного навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів середніх класів.

Предмет дослідження — технологічне забезпечення використання методів активного навчання на уроках іноземної мови у школі.

Мета дослідження — обґрунтувати особливості використання методів активного навчання учнів середніх класів на уроках іноземної мови.

Для досягнення мети дослідження розв'язувалися такі **завдання**:

- 1) з'ясувати сутність поняття «методи активного навчання» у психолого-педагогічній літературі;

- 2) обґрунтувати класифікацію методів активного навчання;
- 3) розробити модель одного з методів активного навчання;
- 4) визначити виховні функції методів активного навчання як засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі Тернопільської спеціалізованої школи № 3. Загалом у дослідженні взяли участь 32 учні 7-го класу.

Практичне значення полягає у розробці системи активних методів навчання для використання на заняттях з іноземної мови учнів 7-го класу.

Структура наукової роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Список використаної літератури нараховує 19 найменувань.

Роботу доповнюють 3 **додатки**.

РОЗДІЛ 1 ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

1.1. Методи активного навчання як психолого-педагогічна проблема

Український педагогічний словник за редакцією С. Гончаренка дає таке визначення методів навчання: «Методи навчання в школі — упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань. Методи навчання — багатоякісне педагогічне явище (гносеологічна, логіко-змістова, психологічна, матеріально-джерельна й педагогічна сторони). Цим зумовлені різноманітні класифікації методів навчання. Згідно з однією з них (класифікація І. Лернера, М. Скаткіна) методи навчання бувають інформаційно-ілюстративні, проблемні (проблемний виклад учителя, частково пошуковий, дослідницький), логічні методи навчально-пізнавальної діяльності учнів. Правильний вибір методів відповідно до цілей і змісту навчання й вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати набуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд» [6:206–207].

Одним із найбільш складних і дискусійних питань у теорії навчання є класифікація методів. Найбільш ємну класифікацію запропонував Ю. Бабанський. Існуючі методи він розділив на три великі групи:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (розповідь, навчальна лекція, семінар, бесіда);
- наочні (ілюстрування, демонстрування навчального кіно, використання навчального телебачення);
- практичні (досліди, вправи, лабораторні роботи, навчально-виробнича праця).

2. Методи стимулювання і мотивації учіння:

- пізнавальні ігри;
- навчальні дискусії;
- аналіз проблемних ситуацій;

- створення ситуацій успіху у навчанні;
- створення ситуацій обов'язку і відповідальності;
- заохочення, засудження і покарання.

3. Методи контролю і самоконтролю:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- лабораторно-практичного контролю;
- машинного контролю;
- самоконтролю.

Неодноразово на проблему важливості класифікації методів навчання наголошував Г. Ващенко. На його думку, «метод навчання — це засіб або система засобів, свідомо вживаних для досягнення тих соціальних завдань, що має в собі навчальний процес» [2:103]. Учитель може так організувати навчальну роботу і вжити таких засобів, що учень залишатиметься пасивним, або навпаки — навчальну роботу можна організувати таким чином, що учень виявлятиме більше ініціативи й активності [2:115].

Можна стверджувати, що МАН стимулюють творчі можливості учнів. Основними факторами, які сприяють творчому ставленню школярів до дидактичного процесу і його результатів, є:

- професійний інтерес
- нестандартний характер навчально-пізнавальної діяльності
- змагальність
- ігровий характер занять
- емоційність
- проблемність

Г. Ващенко зазначав, що основна тенденція в прагненні до збільшення активності учня в процесі навчання є в тому, щоб нарешті поставити його в становище, аналогічне становищу наукового дослідника. Роль вчителя полягає переважно в керівництві роботою учня та допомозі, щоб школяр міг впоратися з нею. У всьому іншому учень, принаймні суб'єктивно, є цілком самостійним.

Ми розуміємо, що ототожнювати дослідну роботу вченого і дитини немає жодної підстави. Між ними є велика різниця як у змісті, так і в остаточних наслідках роботи. Головна відмінність між дослідом вченого та учня — в їх меті. Об'єктивною метою роботи вченого є певне відкриття, що збагачує науку, а головною метою роботи учня є розвиток його інтелектуальних здібностей. Учень тільки суб'єктивно є самостійним дослідником. Фактично, він нічого нового не відкриває, а головне, його праця навіть непомітно для нього спрямовується в певний бік волею вчителя. Але, незважаючи на всю відмінність дослідів вченого від дослідів учня, між ними є і подібності. І вчений, і учень ставлять перед собою певне питання щодо явищ життя і розв'язують його через спостереження та певну систему міркувань. Такий тип мислення особливо розвинений у вченого, що постійно працює над розв'язанням наукових питань. Але він властивий також і дитині. Діти роблять своєрідні досліді над своїми іграшками, тваринами тощо. Ними керує цікавість або якісь практичні інтереси. Між цими «дослідами» є величезна різниця в змісті, але разом з тим є велика подібність у формі інтелектуальних процесів.

Отже, сучасна дидактика вимагає від суб'єктів учіння не тільки зрозуміти, запам'ятати й відтворити отриманні знання, але й, найголовніше, — вміти ними оперувати, ефективно застосовувати в професійній діяльності та творчо розвивати. Досягненню цієї мети сприяють методи активізації навчально-пізнавальної діяльності, спрямовані на розвиток в учнів творчого самостійного мислення і здатності кваліфіковано розв'язувати професійні завдання. Використання цих методів забезпечує тісний зв'язок теорії з практикою, розвиток нестандартного стилю мислення, створення атмосфери співробітництва, розвиток навичок спілкування.

1.2. Методи активного навчання: характеристика основних понять проблеми

Нині, як ніколи, нашій державі потрібні люди, які вміють творчо мислити, нестандартно вирішувати проблемні ситуації, самостійно орієнтуватися в життєвих завданнях, проявляючи при цьому всі сторони своєї неповторної індивідуальності.

Сучасні педагоги, зокрема Ю. Бабанський, А. Алексюк, І. Лернер, Г. Щукіна, М. Скаткін, П. Підкасистий, В. Паламарчук та інші закликають учителів не лише озброювати учнів знаннями, уміннями, навичками, впливати на їхню свідомість, а й розвивати активну пізнавальну діяльність.

Пізнавальна активність дитини виявляється в її внутрішній готовності до участі в розумовій та практичній діяльності, самостійності й творчого підходу до вирішення навчальних завдань. Г. Ващенко стверджував: «учень повинен виявити самостійність думки та винахідливість ... , остаточною моментом праці учня є не засвоєння певного матеріалу, а самостійне розв'язання тих чи інших питань» [3:35].

На думку С. Смірнова, «навчальна діяльність відбувається успішніше, якщо в учнів сформоване позитивне ставлення до навчання, є пізнавальний інтерес і потреба в пізнавальній діяльності, а також якщо в них виховані почуття відповідальності й обов'язковості» [14:57].

Звернімо увагу на дієвий засіб посилення мотивації, яким є ділові та рольові ігри, адже саме під час використання методу дидактичної гри спостерігається підвищення інтересу учнів до предмету. Ігри на уроках допомагають практично застосовувати знання, спонукають до поглибленого вивчення різних предметів, допомагають виявляти міжпредметні зв'язки, особливості особистості, формувати етичну позицію, а також розвивати творчі здібності. Рольова гра є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей. Вона створює умови реального спілкування. Гра активізує прагнення школярів до контакту один з одним і вчителем, створює умови рівності, руйнує традиційний бар'єр між вчителем і учнем. Також гра дає

можливість боязким, невпевненим в собі учням висловлювати власні думки, а, отже, формувати власну активну позицію.

В. Сухомлинський писав: «У грі немає людей серйозніших, ніж малі діти. Граючись, вони не лише сміються, а й глибоко переживають, іноді страждають» [15:80]. Б. Нікітін зауважує, що «гра має давати радість і дитині, й дорослому, розвивати творчі здібності, самостійність та ініціативу» [4:45].

Можна стверджувати, що дуже популярними є симуляційні ігри (лат.*simulare* — прикидатися). Пропонується, наприклад, відтворити засідання парламенту, порівнюючи свої дії та висновки з діями депутатів. Або ж відтворюється засідання суду, на якому учні виконують ролі судді, присяжних, адвокатів, обвинувачених тощо. Це допомагає учням виявити та зрозуміти мотиви прийняття тих чи інших законопроектів чи судових рішень.

В. Ягупов зазначає: «Метод інсценування має багато спільного з театром, який викликає сильні почуття і, відповідно, впливає на емоційно-вольову сферу особистості. Один із найдавніших методів навчання, він найбільш ефективний і на сьогодні, бо забезпечує умови максимального наближення дидактичного процесу до дійсності» [17:145].

Особлива роль у навчанні належить дидактичній грі, зокрема діловій. Адже ділова гра сприяє оптимізації процесу навчання. Сутність ділової гри полягає у відтворенні предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделюванні основних умов і системи відносин, характерних для відповідної діяльності. Вони розгортаються на імітаційній моделі, що відтворює динаміку певного виду діяльності. Автор першої теорії ігор Ф. Врубель вважав гру виявом потреби самовираження дитини. Також відомі теорія відпочинку після неігрової діяльності М. Лазаруса, теорія надміру енергії Г. Спенсера, теорія підготовки до праці С. Рубінштейна. В останні роки концепція ділової гри має тенденцію інтенсивно розвиватися [13:38]. Так, В. Оконь [13:43] виокремлює функціональні, тематичні й конструктивні ігри, а за змістом — дидактичні, спортивні та військові. Особлива увага у дидактичній грі приділяється формуванню навичок і вмінь ухвалення рішень за умови взаємодії, суперництва

і конкуренції між активно діючими особами під час ділової гри. У ділових іграх учні мають можливість виконувати ролі учасників певних ситуацій, протидіючих чи взаємодіючих сторін.

Не викликає сумніву, що пізнавально-спонукальна мотивація виникає при застосуванні методів активного навчання (МАН) і перетворюється у фактор активізації навчального процесу й ефективності навчання. Пізнавальна мотивація спонукає учня розвивати свої нахили і можливості, впливає на формування особистості та розкриття її творчого потенціалу.

Значну увагу сучасна педагогіка приділяє і методам проблемного навчання, які є важливим засобом розвитку самостійності і пізнавальної активності учнів. А. Алексюк доводить: «Основною особливістю проблемного навчання є те, що воно має приховану суперечність. Проблемне навчання не передбачає готової схеми розв'язку, однотипних відповідей» [1:165]. На думку А. Алексюка, суть проблемного викладу полягає в тому, що вчитель сам ставить проблему, сам її розв'язує, ілюструючи перед учнями зразки розв'язку суперечностей, хід думки в процесі розв'язки проблеми.

Важливість ідей проблемності в навчанні, здійснюваному через систему пізнавальних і практичних задач, як підкреслюють М. Скаткін і І. Лернер, полягає в тому, що вони є «формою і засобом засвоєння досвіду творчої діяльності, який забезпечує здатність застосовувати знання в новій ситуації, вміння розв'язувати нові проблеми» [9:6].

Значну увагу педагоги зосереджували на дослідницькому методі. Відомий методист Б. Райков зазначає: «Дослідницький метод є метод умовиводу від конкретних фактів, які учні самостійно спостерігають і вивчають» [12:9]. Автор стверджує, що сам факт, коли ми ставимо дитину в становище самостійного дослідника, зовсім не означає, що при цьому ототожнюється дослідницький метод викладання як педагогічний принцип з прийомами суто наукового дослідження.

Група педагогів (зокрема Б. Всесвятський, К. Ягодовський) обґрунтували низку нових ознак дослідницького методу в навчанні. Б. Всесвятський уважав

дослідницьким такий метод, «коли в основу беруться не знання, що подаються дітям з довкілля. Дослідницький метод виходить від самостійних шукань дітей і веде до усвідомлення й розуміння навколишніх явищ у житті» [5:10]. Особливого значення він надавав розробці і складанню плану пошукової діяльності дітей, вважаючи це істотною частиною дослідницького методу.

Формуванню в учнів умінь самостійно розв'язувати окремі завдання дослідження, окремих його етапів та поступове наближення їх до самостійного розв'язання цілісних проблем служить частково-пошуковий метод. Як і в методі проблемного викладу, на думку А. Алексюка [1:146], суть частково-пошукового методу полягає в тому, що вчитель сам планує етапи розв'язку проблеми, етапи дослідження, а учень сприймає і осмислює проблему і за пропозицією вчителя бере участь у виконанні окремих етапів дослідження, самостійно чи з допомогою товаришів по класу. Отже, учень не тільки відтворює знання, а й, щонайголовніше, здійснює невеликий пошук. Наприклад, учень може сформулювати проблему, або зробити висновок з наведених даних, висловити гіпотезу або запропонувати спосіб її доказу.

Ще одним ефективним методом навчання є сократична бесіда, у ході якої учні крок за кроком розв'язують проблему, а вчитель «веде» їх у визначеному ним руслі. В. Ягупов [18:380] стверджує, що цей метод спрямований на формування навичок та вмінь творчого мислення, дає змогу виявити певні прогалини в знаннях учнів, підвищує інтерес до професійної діяльності чи певного навчального предмета, сприяє активному набуттю знань, формує навички творчого мислення і самостійної роботи, розвиває критичне мислення та вміння аргументовано відстоювати власну думку, вчить полемізувати. Сократична бесіда, зазначає автор, здійснюється шляхом постановки педагогом перед учнями певних запитань у чіткій логічній послідовності. Вона передбачає ґрунтовну підготовку учнів до заняття, але педагог так формулює запитання, що вони повинні давати не готові відповіді, а аналізувати певні факти і явища та водночас висловлювати власні погляди.

Дуже поширеним на сьогодні є метод мозкової атаки як один з найбільш ефективних методів активного навчання, що ґрунтується на груповому формуванні ідеї розв'язання певної задачі. Група, перед якою вона ставиться, висуває якомога більше нових ідей, інколи абсолютно несподіваних, що сприяє створенню атмосфери невимушеності, змагальності та співробітництва. Заохочується будь-яка пропозиція, думка, ідея, забороняється критика і насмішки щодо них. Тільки після збирання всіх пропозицій починається їх оцінка, яка полягає у всебічному та об'єктивному аналізі всіх пропозицій і виборі найбільш оптимальної з них. На нашу думку, практично немає сфери, де за допомогою цього методу не можна було б розв'язати будь-яку складну проблему.

Таким чином, метод мозкового штурму поряд з іншими активними методами навчання розвиває творче мислення, посилює мотивацію та стимулює активність учнів.

Підсумовуючи вище сказане, слід констатувати, що методи активного навчання забезпечують виникнення позитивних емоцій щодо навчальної діяльності, а також щодо змісту форм і методів реалізації навчання. Крім того, вони підсилюють стимулююче-мотиваційний компонент навчання.

РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Загальна характеристика досвіду використання методів активного навчання на уроках англійської мови

У той час, коли школярі приступають до вивчення іноземної мови, жоден вчитель не може покаржитися на відсутність у них зацікавленості. Інтерес до навчального процесу, новизна предмета не залишають дітей байдужими. Завдання вчителя полягає в тому, щоб цей інтерес був постійним і стійким.

Останніми роками все частіше піднімається питання про застосування нових інформаційних технологій у середній школі для посилення мотивації учнів. Це стосується не лише нових технічних засобів, але й застосування нових форм і методів викладання в процесі навчання. Оскільки основною метою навчання іноземних мов є формування та розвиток комунікативної культури учнів, навчання практичного оволодіння іноземною мовою, то вчитель має створити сприятливі умови для кожного учня, вибрати такі методи навчання, які б дозволили усім без винятку виявити свою активність та творчість. Отже, завдання вчителя — активізувати пізнавальну діяльність в процесі навчання іноземних мов. Для забезпечення успішного засвоєння матеріалу, інтелектуального розвитку учнів, створення творчої атмосфери використовуються методи активного навчання.

Використання МАН у вивченні англійської мови має свої особливості. Застосування активних методів на уроках іноземної мови суттєво відрізняється від застосування їх на уроках іншого предметного спрямування. Це пов'язане з тим, що вивчення мови передбачає формування в учнів мовленнєвих навичок, а сформована мовленнєва навичка припускає володіння наступними доведеними до автоматизму операціями (під-навичками): вибір структури, яка необхідна для оформлення думки; оформлення речення з вибраною структурою, тобто відбір потрібних граматичних флексій, слів, розташування слів в правильному порядку. Тому використання МАН обумовлене потребою набуття цих навичок. А для того, щоб навчати іноземної мови за допомогою активних методів, варто

знати механізм формування навички мовлення. При оволодінні дитиною рідною мовою це відбувається спонтанно, в ході її мовленнєвої практики. У кожній мові набір граматичних типів речень і типів зв'язку між словами не такий великий. Дитина, яка вчиться говорити, весь час чує одні і ті ж структури. Вона часто, хоч і безсистемно, повторює однакові типи фраз. У результаті в її мозку відбиваються узагальнені схеми граматичних структур речень, які потім стають еталонами для побудови будь-яких фраз у спілкуванні. У дитини, таким чином, складається система фразових стереотипів внутрішніх психічних з'єднувальних схем речень. Якщо при оволодінні рідною мовою фразові стереотипи формуються самі по собі, в ході природнього діалогічного спілкування, то при вивченні мови, коли в учнів чи дітей немає відповідного мовленнєвого оточення і, як наслідок, нема потреби говорити іноземною мовою, граматичні навички не можуть сформуватися природнім шляхом. Отже, потрібно організувати мовлення так, щоб в ньому повторювались одні і ті самі мовленнєві структури, до того ж такі, які потрібні в даний період навчання для забезпечення спілкування хоча б на найелементарнішому рівні, а потім на більш високому.

Для ефективнішого засвоєння мовленнєвих навичок доцільним є використання таких МАН, як рольові та ділові ігри, метод проблемного викладу, мозковий штурм, сократична бесіда, метод проектів, метод дискусії. Ми розглянемо найбільш ефективні методи на уроках іноземної мови — метод дидактичної гри, метод проектів та метод дискусії.

2.1.1. Роль дидактичної гри в процесі навчання іноземної мови

Досвід викладання педагогами іноземних мов у середній школі свідчить про існування проблеми на шляху швидкого та продуктивного засвоєння матеріалу дітьми на уроці. Останнім часом активізувався інтерес вчених-дидактів до ділових ігор. Їх ідеї й особливості знайшли відображення в працях Ю. Арутюнова, М. Бірштейна, В. Буркова, С. Гідровича, С. Колесниченко та ін. Як вважають Я. Бельчиков і М. Бірштейн, суть ділової гри полягає в творчій діяльності учасників, яким потрібно віднайти проблему і засоби її вирішення. Згодом дослідники зробили спробу узагальнити дидактичну характеристику ігор як засобу навчання, назвавши такі ігри дидактичними.

Зрозуміло, що змушуючи учнів довільно запам'ятовувати складні синтаксичні конструкції та лексичний матеріал без паралельної дії на емоції, уяву, вчитель розраховуватиме на успішний результат лише у 20% учнів класу. Щоб звести кількість поразок до мінімуму, педагог повинен змодельовати такі ігри, у яких школяр зміг би самореалізуватися, виявити свої приховані здібності, позмагатись з друзями, пережити ситуацію успіху, отримуючи радість від подій, які відбуваються на уроці. Пізніше, пригадуючи свої позитивні емоції від нестандартного ігрового уроку, дитина мимоволі згадуватиме слова та фрази, які вивчалися. Під час гри в учня виникає мотив, суть якого — пізнання, що стає безпосереднім змістом діяльності в свідомості школяра. Використовуючи на уроці елементи гри, вчитель створює доброзичливу обстановку, бадьорий настрій учнів у класі, підтримуючи таким чином бажання вчитися у дітей.

Ефективне застосування методу дидактичних ігор на уроках англійської мови вимагає дотримання певних психолого-педагогічних вимог. Власне, недоцільним є використання методу ігор на уроках засвоєння знань, коли школярі лише ознайомлюються з лексичним, граматичним та синтаксичним матеріалом теми. Дидактичні ігри доцільно проводити з дітьми на уроках перевірки, корекції або узагальнення та систематизації знань, коли учні вже підготовлені до активної участі у навчальному процесі.

Яскравим прикладом дидактичної гри є «Брейн-ринг» (від англ. brain — мозок та ring — місце боротьби і змагання) — нетрадиційна форма заохочення учнів до активізації процесу пізнання під час проведення проміжного або підсумкового контролю. Це інтелектуальне змагання між окремими класами або командами учнів за першочерговість та правильність надання відповіді з проблемних питань з того чи іншого предмета.

Для того, щоб полегшити процес запам'ятовування лексичних наборів, доцільно використовувати прислів'я, римівки, скоромовки [див. додаток 1]. Практика показує, що нестандартне, лексично та граматично зорієнтоване заняття подобається школярам більше, ніж стандартний, задидактизований урок. З одного боку, ігри та пісні активізують емоційну пам'ять учнів, з іншого — містять необхідні для навчання одиниці монологічного та діалогічного мовлення [7:15-17].

Останнім часом широкого поширення в практиці розвитку усних навичок в учнів набула рольова гра. Як активний засіб навчання вона охоплює роботою практично всіх учнів, стимулюючи їх до спілкування.

Спостереження за навчальним процесом у школах показали, що під час вивчення англійської мови саме рольова гра може стати базою більш складного процесу рольового спілкування. Гра — це певна ситуація, яка багаторазово повторюється і кожен раз у новому варіанті.

У процесі навчання іноземної мови рольова гра може виконувати різноманітні функції: мотиваційно-спонукальну, навчальну, виховну, орієнтуючу (рольова гра орієнтує учнів на планування власної мовленнєвої поведінки і прогнозування поведінки співрозмовника), компенсаторну, суть якої полягає в тому, що рольова гра дає можливість вийти за рамки свого контексту, розширити його, задовільняє потребу школяра у спілкуванні [19:167].

Рольова гра - один із найбільш ефективних видів роботи з учнями. Деякі з таких ігор не потребують особливої підготовки і їх можна проводити на заняттях для закріплення лексико-граматичного матеріалу або на заключному

етапі роботи над певною лексичною темою. При цьому вся робота носить комунікативний характер.

Успіх рольової гри залежить від багатьох факторів, у тому числі від вдало обраної теми, а також від того, на скільки добре учні володіють мовними кліше, необхідними для ведення розмови, ввідними словами, що роблять спілкування іноземною мовою більш природним. У зв'язку з цим доцільно з самого початку навчального року запропонувати учням зразки стандартних висловів, які знадобляться під час дискусій [див. додаток 2].

Рольові ігри, які застосовуються в навчанні іншомовного діалогічного мовлення, повинні також відповідати особистому досвіду учнів, сприяти розширенню контексту їхньої діяльності. Пропоновані ролі, ігрові ситуації повинні відповідати реальному життю, бути близькими учням. Проте, як відомо, їхній життєвий досвід невеликий, тому варто пропонувати учням ролі, в яких вони можуть опинитися у найближчому майбутньому. Це сприятиме розширенню контексту діяльності школярів і тим самим готуватиме їх до участі у спілкуванні, до майбутньої профільної діяльності.

2.1.2. Застосування методу проектів під час вивчення англійської мови

Останніми роками все частіше піднімається питання про застосування нових інформаційних технологій у середній школі. Це стосується не лише нових технічних засобів, але й застосування нових форм і методів викладання в процесі навчання. Оскільки основною метою навчання іноземних мов є формування та розвиток комунікативної культури учнів, навчання практичного оволодіння іноземною мовою, то вчитель має створити сприятливі умови для кожного учня, вибрати такі методи навчання, які дозволили б усім без винятку виявити свою активність та творчість. Отже, задача вчителя — активізувати пізнавальну діяльність в процесі навчання іноземних мов. Для забезпечення успішного засвоєння матеріалу, інтелектуального розвитку учнів, створення творчої атмосфери використовується метод учбових проектів — самостійної роботи учнів над темою під керівництвом вчителя. Працюючи над проектом, учні вчаться працювати в групі, допомагати та підтримувати одне одного, відшукувати інформацію з різних джерел, оформлювати матеріал та представляти його, оцінювати свою роботу на фоні інших, порівнювати свій власний рівень володіння мовою в різні роки та бачити досягнення.

Ідея методу проектів була висунута вперше педагогами Англії і США на початку XX століття. Педагогічні погляди Дж. Дьюї можна розглядати як їх теоретичну базу.

В основу згаданого методу покладено ідею побудови навчання на активній основі, через доцільну, самостійну і практичну діяльність учнів, з урахуванням їхніх особистих інтересів.

Найбільшого поширення ідеї і практичне застосування методу проектів набувають у школах і вищих закладах освіти США. Однак американські педагоги розуміють і визначають його як метод поєднання теоретичних знань із їх практичним застосуванням у розв'язанні конкретних проблем шкільної діяльності учнів.

Нині завдяки поширенню світового педагогічного досвіду метод проектів розвивається і в українській педагогіці, доповнюються його теоретичні та концептуальні положення.

Сучасна педагогіка розрізняє такі типи проектів:

- *дослідницькі*, в основі яких знаходиться дослідження певних соціально-економічних явищ та процесів;
- *творчі*, їх результатом є спільне створення художніх творів, видовищних заходів тощо;
- *ігрові (імітаційні)*, в яких учасники проекту виконують визначені ролі;
- *інформаційні*, що полягають у зборі та аналізі інформації про певний об'єкт;
- *практичні*, орієнтовані на безпосереднє впровадження в практику [8:94].

Робота над проектом включає: аналіз проблеми, що має бути вирішена; усвідомлення та визначення мети проекту; розробку концепції проекту, організаційного плану здійснення проекту; конкретну практичну діяльність щодо його реалізації; підсумки у вигляді письмового звіту та презентацію.

Важливою є зовнішня оцінка проекту, що дозволяє підвищити ефективність його виконання.

Використання проектної методики в процесі навчання дозволяє в більшій мірі застосовувати мовні знання та мовленнєві навички. Виконання завдань проекту виходить за межі уроку та вимагає багато часу, але при цьому можна вирішити низку важливих завдань, а саме:

- учні отримують можливість здійснювати творчу роботу в межах даної теми, самостійно здобувати необхідну інформацію не тільки з підручників, а й з інших джерел;
- учні в проекті взаємодіють одне з одним та з учителем. Учитель виступає при цьому не лише контролером, але й консультантом;
- посилюється індивідуальна та колективна відповідальність учнів за конкретну роботу в межах проекту;

– у проєкті враховуються інтереси та індивідуальні здібності учнів [11с.3].

Теми учнівських проєктів можуть бути пов'язані з матеріалом уроків з мови та країнознавства США та Великобританії, зарубіжної літератури (наприклад, «Один день американської школи», «Школа майбутнього», «Найбільш незвичні професії в англomовних країнах», «Мій улюблений письменник в літературі Англії»), із щоденним життям (наприклад, «Подорож до Львова»), матеріалом популярних телепрограм (наприклад «Світ навиворіт»). Учні вчаться працювати творчо, співпрацювати в невеликих групах, поєднувати мовні навички та власну уяву.

Отже, для успішної реалізації методу проєктів необхідна ґрунтовна підготовка вчителя, оскільки він організовує навчальний процес, контролю виконання завдань учнями, оцінює результати їхніх досліджень. Крім того, здійснюючи мотивацію навчальної діяльності на кожному з етапів, стимулює і активізує учнів.

2.1.3. Дискусія як метод оптимізації при вивченні іноземних мов

Світова педагогіка широко застосовує різні методи та прийоми обміну думками, які використовуються під час тренінгів, моделювань реальних ситуацій, в рольових іграх та ін. Одним з таких методів є дискусія у різних формах.

Загальновідомо, що дискусія — невід’ємний засіб пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. О. Пометун і Л. Пироженко розуміють під цим терміном «широке публічне обговорення якогось спірного питання» [15, с.72].

О. Пометун зазначає, що «Дискусія — 1) метод навчання, який передбачає організацію спільної мовної діяльності з метою пошуку ефективного розв’язання певної проблеми; 2) один із методів розв’язання спірних питань [15, с.182].

С. Гончаренко визнає дискусію як метод навчання, що ґрунтується на обміні думками з певної проблеми. Точка зору, яку висловлює учень у процесі дискусії, може як відображати його власну думку, так і опиратися на інші думки. Вдало проведена дискусія має велику виховну і навчальну цінність, вона вчить умінню висловлювати свою точку зору, більш глибокому розумінню проблеми, готує майбутнього спеціаліста до практичної роботи.

На мету і завдання дискусії вказує Л. Павлова: «Дискусія (лат.*discussio*) — дослідження, розгляд, розбір) — публічна суперечка, метою якої є пояснення і порівняння різних точок зору, пошук, виявлення правильної думки, знаходження правильного рішення спірного питання» [10, с.6].

Розрізняють такі види дискусій:

- *круглий стіл* — обговорення проблемного питання, у якому бере участь невелика група студентів (до 5-ти осіб), обмінюючись думками між собою та з «аудиторією»;
- *засідання експертної групи* або *панельна дискусія* — спільне обговорення висунутої проблеми учасниками групи (4–5 осіб з визначеним заздалегідь головою) та обговорення доповіді (доволі стислої, в якій кожен доповідач висловлює свою позицію);

- *форум* — обговорення, що нагадує засідання «експертної групи», під час якого ця група обмінюється думками з «аудиторією»;
- *симпозіум* — дещо об'ємніший виступ учасників, після якого «аудиторія» ставить питання, на які вони відповідають;
- *засідання парламенту*, або так звані «дебати», коли дві команди учасників готують виступи (відтворюється ситуація, що нагадує обговорення питань у парламенті);
- *дискусія у стилі телевізійного ток-шоу*, мета якої — отримати навички публічного виступу, дискутування та висловлення власної позиції, формування громадянської та особистої активності;
- *«судове засідання»* — це обговорення, яке імітує слухання справи в суді, на якому чітко розподіляють ролі всіх учасників;
- *«техніка акваріуму»* — усіх присутніх поділяють на дві великі групи, яким надають певну тему для обговорення і конкретний час; кожна група обирає свого представника, який висловлює власну точку зору та відстоює позицію групи. При необхідності представник може консультуватись з групою, яку він представляє, однак ніхто, окрім нього, не має права висловлюватись [15, с.192].

Отже, ми дійшли висновку, що дискусійний метод навчання сприяє розвитку учня, як особистості, розвиває його комунікативні здібності, поглиблює знання з іноземної мови, вчить толерантності та взаємоповаги, вдосконалює всі види мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, письма та говоріння. Окрім того, методом дискусії учні вчаться висловлювати та обґрунтовувати власні міркування, креативно мислити, генерувати нові ідеї.

2.2. АВТОРСЬКІ ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЇХ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Досвід викладання педагогами іноземних мов у середній школі свідчить про існування проблеми на шляху швидкого та продуктивного засвоєння матеріалу дітьми на уроці. Відомо, що для учнів середніх класів характерними є надмірна збудливість, активність, бажання самоутвердитись, тому відсутність зосередженості школяра на уроці викликає поступове втрачання інтересу до навчання. Однією з умов ефективності навчального процесу є адекватний дидактичній меті підбір методів навчання.

Під час проходження пасивної педагогічної практики на базі Тернопільської спеціалізованої школи № 3 з поглибленим вивченням іноземних мов ми мали можливість працювати з учнями 7-го класу. Ми спостерігали за використанням вчителем таких методів активного навчання як метод проектів, метод проблемного навчання, дослідницький метод, метод проблемних запитань, рольових ігор та метод аналізу конкретних ситуацій. Вчитель пропонував учням різні види завдань, теми проектів відповідно до тем, які вивчались учнями. За нашими спостереженнями, цікавим для учнів було використання рольових ігор та підготовка проектів на тему «Їжа та заклади харчування», «Професія моєї мрії», «Святкові традиції у різних народів світу». Учні виявляли велику активність та ініціативу під час обговорення цих тем, з радістю брали участь у рольових іграх, ставили одні одним велику кількість запитань, проявляючи при цьому свої фонетичні, лексичні та граматичні навички.

На уроках переважали вправи та ігри імітаційного характеру. Як правило, використовувались групові ігри-імпровазації, керовані або частково керовані, репродуктивні або тренувальні. У той же час закладалися основи комунікативних умінь, зокрема використовувалися частково-пошукові ігри, які обдумуються під час заняття, з елементами творчості; ігри, які вимагали невербальної реакції на почуте або ж відповіді на запитання. Варто зазначити, що особливе задоволення учні отримували від ігор, які передбачали елементи змагання; наприклад, фонетичні ігри на швидкість запам'ятовування слів і

приказок, правильність їх відтворення; лексичні ігри на згадування та відтворення більшої кількості слів чи словосполучень за певною темою; граматичні ігри-змагання на правильність вживання певних граматичних форм.

Під час спостереження за учнями ми помітили, що вже через 15 хвилин після початку уроку увага дітей розсіювалась, діти втрачали інтерес до навчання. Тому вчитель намагався будувати урок таким чином, щоб етапи гри співпадали з фізіологічними моментами втомлюваності та непрацездатності. На етапі впровадження дидактичних ігор учні відразу ж помітно жвавішали, проявляли ініціативу, щиро раділи з виконаного завдання, відчуючи свою реалізованість.

Після завершення своєї пасивної практики ми провели анкетування серед учнів з метою визначення рівня зацікавленості школярів у використанні МАН. В опитуванні взяли участь 32 учні 7-го класу. На основі результатів ми зробили висновки щодо дієвості використання МАН на уроках іноземної мови. Ми виявили в учнів наявність бажання брати участь в іграх та прагнення самостійно виконувати завдання, запропоновані вчителем. З'ясувалося, що нестандартне, лексично та граматично зорієнтоване заняття подобається школярам більше, ніж стандартний задидактизований урок. З одного боку, ігри та пісні активізують емоційну пам'ять учнів, з іншого — містять необхідні для навчання одиниці монологічного та діалогічного мовлення. Ефективність навчальної діяльності визначалася не тільки зовнішніми, але й внутрішніми показниками, перш за все ступенем задоволеності учнів своєю навчальною діяльністю, результатом чого стали їх позитивні емоції, які формувалися протягом проведення ігор, висловлювалися в анкетах та в усному опитуванні під час бесід після проведення занять.

Необхідно додати, що, спостерігаючи за учнями 7-го класу, ми з'ясували, що, по-перше, МАН, зокрема дидактичні ігри не можна проводити з класом, учні якого не ознайомились з лексичним, граматичним та синтаксичним матеріалом теми. Власне, недоцільним є використання методу ігор на уроках

засвоєння знань, коли школярі лише ознайомлюються з основним змістом теми, що вивчатиметься.

Саме тому дидактичні ігри доцільно проводити з дітьми на уроках перевірки, корекції або узагальнення та систематизації знань, при цьому учні вже підготовлені до активної участі у навчальному процесі.

По-друге, варто замінити традиційне опитування школярів, у яких з часом розвивається стереотипність мислення, на цікаві вікторини та динамічні ігри. В атмосфері постійного руху та конкуренції вчитель намагався розвивати креативні здібності в школярів, залучав до змагання учнів з низькою успішністю. Певне ігрове завдання зумовлювало появу вторинного інтересу до навчального матеріалу у відмінників, закладаючи тим самим фундамент для поступового зростання активності школярів у майбутньому.

По-третє, однією з основних переваг методу дидактичних ігор над іншими методами навчання є його опосередкованість. Подаючи певні граматичні правила чи конструкції іноземної мови у вигляді, наприклад, гри-пісні, вчитель сприяє мимовільному запам'ятовуванню дітьми складного мовного матеріалу. Отож, діючи таким чином, «методом від супротивного», «педагог через пісню чи загадку формує позитивне відношення до змісту того, що запам'ятовується, а відповідно стимулює свідоме його засвоєння» [15:146].

На нашу думку, вирішальне значення для підвищення ефективності навчання і підсилення мотивації вивчення іноземної мови має цілеспрямована, систематична та організована дія на емоційну сферу учнів, у першу чергу, на їх емоційну пам'ять. Колективні співи, ігри, танці сприяють вирішенню більшості виховних та дидактичних завдань на уроці. Співи, передусім, вимагають в учасників спільних зусиль, викликаючи в учня позитивне ставлення до дійсності частіше, ніж інші методи організації навчального впливу.

Дитині цікаво брати участь в організованій педагогом діяльності ігрового характеру, яка вимагає мимовільно пригадувати інтонаційні зразки, напружувати пам'ять, вправлятися у вимові іншомовних звуків, слів, фраз.

Лише у грі дитині буде цікаво вживати для спілкування нові слова, будувати нові фрази відповідно до засвоєних зразків мовлення.

На заняттях з англійської мови діти мають постійно перебувати в умовах уявної ігрової мовленнєвої ситуації. У процесі гри відбувається активне сприймання, здійснення різноманітних розумових операцій: аналізу, синтезу, запам'ятовування, відтворення, порівняння, пошуку аналогії, комбінування, узагальнення тощо. Ігрова діяльність вимагає активності, зосередженості, уваги, точності і швидкості нагадування, адекватного використання як англійської, так і рідної мови.

Л. Шульга зазначає, що «вчитель, який вдало сформулював правила гри, змодельовав виховну ситуацію, виховує почуття любові та здатність до співчуття у своїх учнів» [16:48-50].

Психологи стверджують, що для засвоєння іноземної мови велике значення мають розвиток уваги, пам'яті, мислення учнів. Нас цікавив рівень запам'ятовування англійських слів до і після використання на уроках МАН, зокрема дидактичних ігор. Після проведення занять з використанням методів активного навчання обсяг лексичних одиниць, що зберігаються в довготривалій та короткочасній пам'яті у школярів значно зріс.

Ми дійшли висновку, що значна кількість учнів не тільки позитивно ставляться до МАН, але й вважають, що вони можуть вплинути на стосунки у класі та на рівень згуртованості.

Сучасні вчителі-новатори у своїй педагогічній діяльності постійно звертаються і до такого методу активного навчання, як метод проектів. Наприклад, В. Янчук, спеціаліст вищої категорії, вчитель англійської мови Запорізької Загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 103 так описує свій досвід застосування проектного методу у роботі з учнями 7-го класу: «Завершивши роботу над темою «Дозвілля молоді», учням 7-го класу було дано завдання — аргументовано висловити свою думку з даної тематики. Учні висловлювали свою думку самостійно, користувалися вже відпрацьованими мовними шаблонами. Кожна підгрупа виступала зі своєю презентацією, при цьому

висловлюючи свою точку зору про життя і проблеми молоді як в Україні, так і у Великобританії. Презентації були підготовлені учнями заздалегідь як домашнє завдання. Такого роду завдання дуже захоплюють учнів, вони з інтересом і відповідальністю беруться за виконання такої роботи. При цьому вони освоюють такі навички, як робота з програмою Microsoft Power Point, вміння знаходити цікавий матеріал, ілюстрації. А при самому виступі учні вчаться декламувати, розвивають свої ораторські здібності, вміння доводити і відстоювати свою точку зору, спонтанно відповідати на поставлені запитання і не боятися публічних виступів, стають впевненими у собі». Також В. Янчук проводила опитування серед учнів середніх та старших класів з метою з'ясувати рівень зацікавленості учнів в МАН [див. додаток 3].

Таким чином, МАН впливають на особистість, її діяльність та особистісні стосунки. Методи активного навчання виконують певні функції: навчальну, активізуючу, контрольну; формувальну, розвиткову, сенситивну; комунікативну, виховну, стимулювальну. Спостерігаючи за використанням МАН на уроках англійської мови, ми з'ясували, що вони забезпечують кращі результати в оволодінні іноземною мовою, ніж методи пасивного навчання. Крім того, підтверджується тенденція зближення процесу навчання з життям, оскільки учень змушений активно здобувати, переробляти й реалізовувати навчальну інформацію, завдяки якій він набуває інтелектуальних, емоційних і вольових якостей, які вкрай необхідні у дорослому житті.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі здійснено теоретичне узагальнення проблеми методів активного навчання у дидактичному процесі, яке полягає у визначенні суті поняття методів активного навчання, в обґрунтуванні місця та ролі активних методів навчання та їхнього значення у процесі навчання для розвитку пізнавального інтересу учнів, в активізації їх навчальної діяльності, у розробці та впровадженні педагогічної технології застосування методів активного навчання при вивченні іноземної мови.

1. Методи активного навчання є засобом організації діяльності, під час якої відбувається пізнання предметів та явищ дійсності, розвитку мислення, пам'яті, уяви, уваги, здібностей, формування вольових якостей, важливим чинником виникнення позитивних емоцій.

2. Методи активного навчання впливають на особистість, її діяльність та особистісні стосунки, виконують певні функції: навчальну, активізуючу, контрольну; формувальну, розвиткову, сенситивну; комунікативну, виховну, стимулювальну.

3. Використання методів активного навчання при вивченні іноземної мови зумовлює позитивні зміни в усіх показниках пізнавального інтересу (ставленні до навчання, пізнанні нової інформації, поясненні та розповіді вчителя, у спільному обговоренні питань, у роботі з підручником, участі в усіх видах діяльності; регулярності виконання домашнього завдання; активності; ініціативності; допитливості; уважності; дисциплінованості).

4. Використання методів активного навчання у поєднанні з іншими методами навчання є одним з ефективних шляхів активізації навчальної діяльності учнів, оскільки дозволяє підвищити інтерес учнів до навчання, рівень сформованості пізнавального інтересу, рівень мовної компетентності учнів; позитивно вплинути на діяльність особистості, покращити психічні та особистісні характеристики учнів, їх групові та особистісні стосунки.

5. Багатофакторне, багатофункціональне явище «методи активного навчання» здійснює багатоплановий позитивний вплив на різні сфери розвитку особистості, що доводить необхідність її використання у навчальному процесі.

Позитивні результати впровадження системи методів активного навчання при вивченні іноземної мови потребують подальшої роботи в напрямку науково-педагогічного обґрунтування. Перспективи подальшої роботи ми бачимо у детальнішому вивченні кожної групи методів активного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А. Загальні методи навчання / Алексюк А. — К., 1983. — 378 с.
2. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Ващенко Г. — К., 1997. — 415 с.
3. Ващенко Г. Активні методи навчання / Ващенко Г. — К., 1997. — 315 с.
4. Вербицкий А. А. Психолого-педагогические вопросы проведения деловых игр / Вербицкий А. А., Филиппов А. В., Корасовский Ю. Д. — М., 1982. — 357 с.
5. Всесвятский Б. В. Метод исканий и новые программы / Б. В. Всесвятский // На путях к новой школе. — 1924. — № 4—5. — С. 10.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. — К. : Либідь, 1997. — 375 с.
7. Квасова О. Г. Музыкальные и подвижные игры для обучения английскому языку средней общеобразовательной школы / О. Г. Квасова // Иностранные языки в школе. — 2000. — № 4. — С. 15—17.
8. Котелянець Н. Проектний метод навчання школярів / Н. Котелянець // Рідна школа. — 2001. — № 10. — С. 4—7.
9. Лернер И. Я. Требования к современному уроку / И. Я. Лернер, М. Н. Скаткін. — Изд-во Московского городского института повышения квалификации учителей, 1969. — 289 с.
10. Павлова Л. Г. Спор, дискуссия, полемика: кн. для учащихся ст. классов сред. шк. / Павлова Л. Г. — М. : Просвещение, 1991. — 127 с.
11. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е. С. Полат // ИЯШ. — 2000. — № 2. — С. 3.
12. Райков Б. Е. Исследовательский метод в педагогической работе / Райков Б. Е., Ульянинский В. Ю., Ягодовский К. П. — Л., 1924. — 188 с.
13. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / Рубинштейн С. Л. — М., 1989. — 286 с.
14. Соловієнко В. О. Ділові ігри в професійній саморегуляції студентів педвузів / В. О. Соловієнко // Рад. Шк. — 1990. — № 12. — С. 82—85.

15. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко / За ред. О. І. Пометун. — К. : А. С. К., 2004. — 200 с.
16. Щербань П. Н. Методические рекомендации по разработке учебно-педагогических игр и их применению в учебно-воспитательном процессе педагогического института / Щербань П. Н. — К., 1987. — 170 с.
17. Ягупов В. В. Педагогіка: Навчальний посібник / Ягупов В. В. — К. : Либідь, 2003. — 560 с.
18. Яновская М. Г. Творческая игра в воспитании младшего школьника / Яновская М. Г. — М., 1974. — 321 с.
19. Combs A. W. Individual Behavior / A. W. Combs, D. Snigg. — Wash., 1962. — 268 p.

ДОДАТКИ

Додаток 1

PROVERBS:

- ❖ Actions speak louder than words.
- ❖ A journey of a thousand miles begins with a single step.
- ❖ Birds of a feather flock together.
- ❖ Cleanliness is next to godliness.
- ❖ Better late than never.
- ❖ Don't judge a book by its cover.
- ❖ Honesty is the best policy.

DAYS OF THE WEEK

Every day, every day,

Little children like to play.

Sunday, Monday, Tuesday, Wednesday,

Thursday, Friday, Saturday.

BODY CHANT

Hands up, hands down,

Touch your head, turn around.

Hands up, hands down,

Touch your toes, thumbs down.

Hands up, hands down,

Touch your feet and now sit down.

Додаток 2

Наприклад:

1. Сполучні елементи:

Actually/as a matter of fact/in fact

As a result/consequently

Owing to/due to/because of

On the one hand/on the other hand

Furthermore/moreover/on the top of all that/What's more

Taking into consideration...

I've got a remark/comment to make.

I'd like to emphasize that/stress/highlight/underline/point out...

2. Як дізнатися думку іншого?

Can I first turn to Miss J.?

What is your opinion on.../about the reason for...

I'd like to hear your view on this.

Could you clarify your point of view?

Would you be more specific, please?

I wonder why...

3. Як висловити свою думку?

As for me/as far as me is concerned...

In my opinion/view...

I suppose/admit/rather think...

I'm sure/certain/(absolutely)convinced that...

I'm of the same opinion.

I doubt that...

4. Висловлення згоди (незгоди):

I absolutely/completely/fully/quite agree (with you).

I can't but agree with you. The figures/facts speak for themselves

Good, it sounds quite reasonable. I/we agree with you.

You may well be right but...

I'm sorry I can't agree...

5. У якій формі можна дати пораду?

I think you should...

Why don't you...?

If I were you I'd...

You'd better...

6. Як висловити сумнів, невпевненість?

Do you really mean to say that...?

I find it very hard to believe.

I'm not too sure really. Hm...maybe.

That's incredible! You must be kidding/joking!

7. Вам потрібен час подумати:

Well, let me think for a moment/let me see.

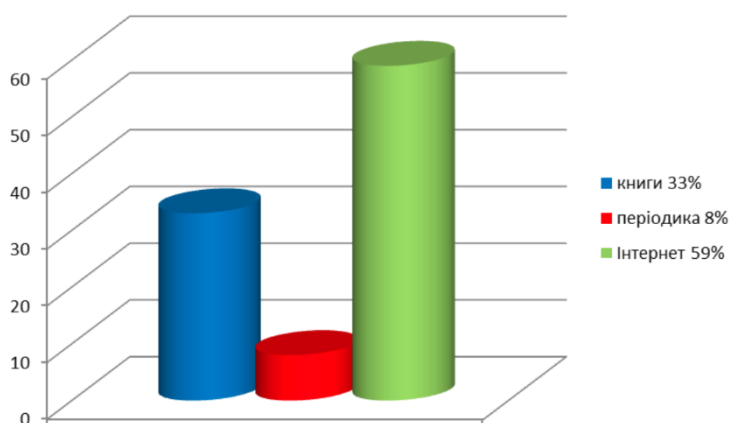
I'm glad you asked me such an interesting question but...

What do I think on the problem of...? Well,...

Додаток 3

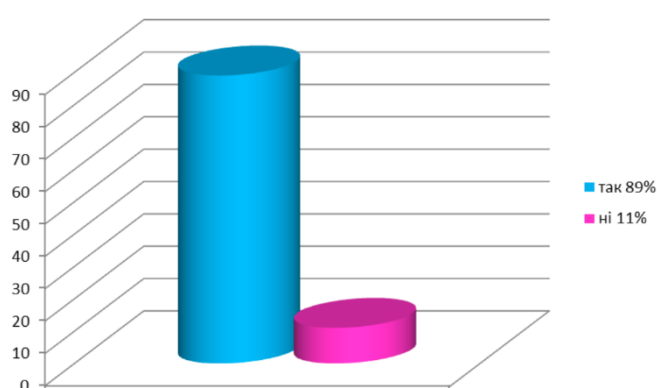
1. Якими джерелами інформації Ви зазвичай користувалися при підготовці проекту?

а) Книги; б) Періодична преса; в) Інтернет; г) Інші

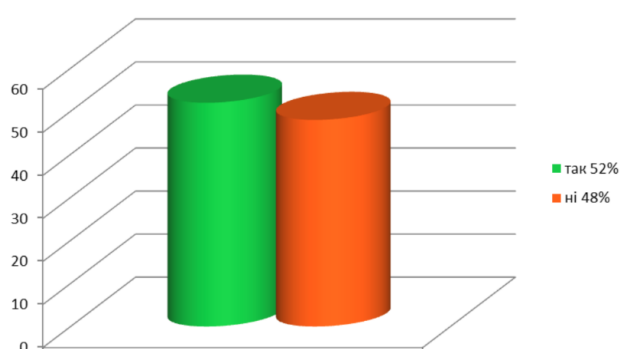
2. Чи достатньо було часу, відведеного для підготовки проєктів?

а) Так; б) Ні

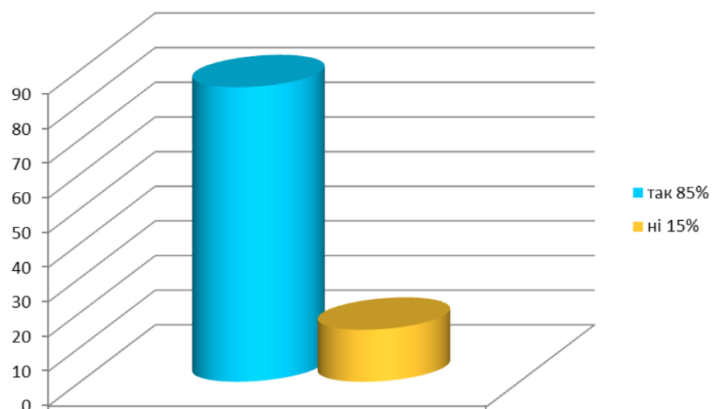
3. Підготовка проєктів відірвала у Вас час від більш важливих і цікавих справ?

а) Так; б) Ні

4. Буде цікава робота над проектами наступним за Вами школярам?

a) Так; б) Ні

Анотація

Федик Н.І.

Особливості використання методів активного навчання на уроках англійської мови

У роботі розглянуто психолого-педагогічні особливості методів активного навчання, їх дидактичні можливості та виховні функції; обґрунтовано класифікацію методів активного навчання; розглянуто особливості використання методів активного навчання у вивченні англійської мови; подано характеристику досвіду використання методів активного навчання на уроках іноземної мови, показано процес їх впровадження в практику навчання й наведено докази їх значення для активізації навчальної діяльності.

Ключові слова: методи активного навчання (МАН), методи активізації навчально-пізнавальної діяльності, дидактичні ігри, класифікація МАН.